

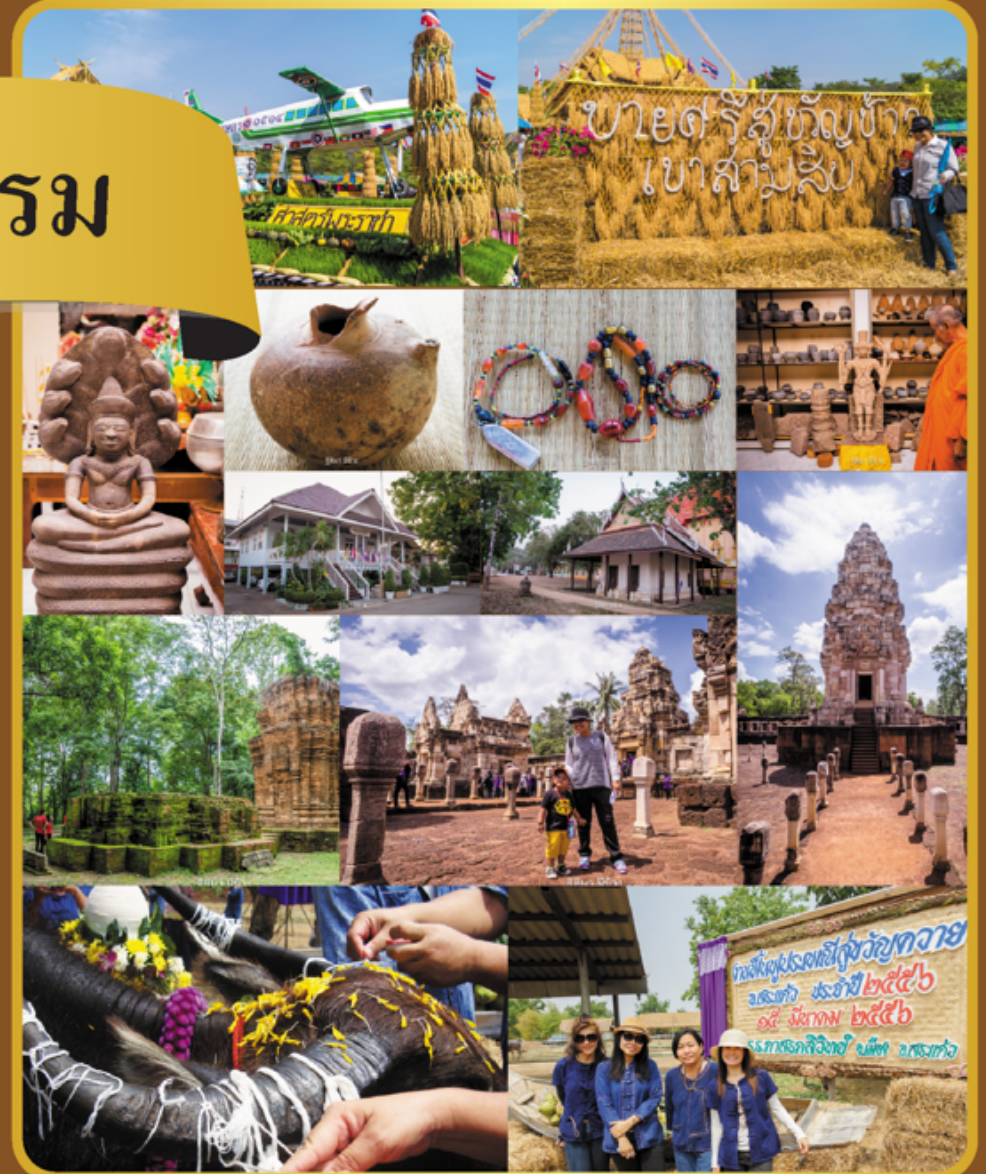
หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง

ครูชำนาญการ วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

สระแก้ว เป็นเมืองที่สำคัญมากเมืองหนึ่งในภาคตะวันออกมีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ พบหลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายอย่างด้วยกัน ความรุ่งเรืองของท้องถิ่นเริ่มต้นมาจากการที่บรรพบุรุษได้ร่วมกันบำรุงรักษาและสร้างสรรค์มรดกทางวัฒนธรรมศิลปกรรม และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว ไว้ในเป็นสมบัติแก่คนรุ่นหลัง มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม และประเพณีถือเป็นสมบัติอันล้ำค่าของท้องถิ่นที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ ส่วนวัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนให้ถึงกระบวนการคิด การแก้ปัญหา เพื่อการดำรงอยู่ของคนในท้องถิ่นท้องถิ่นแต่ละแห่งอาจมีการสร้างสมวัฒนธรรม ศิลปกรรม และประเพณี ที่แตกต่างกันออกไป

หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

มรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดสระแก้ว

1. โบราณสถานและโบราณวัตถุ

2. ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น

3. การละเล่นพื้นบ้านและนาฏศิลป์

4. ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

5. ตำนาน

6. วัฒนธรรมประเพณี

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

มรดกทางวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์และหลังประวัติศาสตร์

1. สมัยก่อนประวัติศาสตร์

- หลักฐานทางโบราณวัตถุที่เก่าแก่ที่สุดที่พบในสระแก้วขณะนี้ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ประเภทเครื่องมือหินขัดของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ ในสังคมเกษตรกรรม อาศัยอยู่บนภูเขาสูง มีอายุประมาณ 4,000-2,000 ปี มาแล้ว แหล่งที่พบได้แก่ บริเวณอำเภอจรรั้ง แหล่งชุมชนบนภูเขาสูง แหล่งนี้เชื่อว่าเป็นต้นกำเนิดของผู้คนในที่ราบ เช่น ที่แหล่งโบราณคดีโคกมะกอก แหล่งโบราณคดีสระม่วง บ้านวังรี จังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน กับแหล่งโบราณคดีที่เขاجرรั้ง และพัฒนาไปสู่สังคมเมือง สมัยประวัติศาสตร์ที่แหล่งโบราณคดีบ้านไผ่ และปราสาทเขาน้อย อำเภอ อรัญประเทศ

2. สมัยประวัติศาสตร์

- ในพื้นที่จังหวัดสระแก้วระยะแรกเริ่มคือการรับอารยธรรมของต่างชาติ (อินเดีย) เข้ามา ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 9 - 10 ระยะนี้ชุมชนในจังหวัด สระแก้วพัฒนาจากหมู่บ้านขนาดเล็ก เป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น มีการ ขุดคูน้ำคันดินล้อมรอบเมือง มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนต่างถิ่น เช่น ลูกปัดแก้ว เป็นต้น ในภาคกลางช่วงระยะเวลาเดียวกันบ้านเมืองที่มี คูน้ำคันดินล้อมรอบและติดต่อกับต่างชาติ เรียกว่าเป็นชุมชนวัฒนธรรม ทวารวดี ดังนั้นจึงมีอิทธิพลถึงเมืองในพื้นที่จังหวัดสระแก้วด้วย แต่ ไม่ได้มีหลักฐานที่ชัดเจนมาเหมือนกับชุมชนในภาคกลาง ต่อมาราวพุทธ ศตวรรษที่ 11 - 12 ชุมชนโบราณในสระแก้วได้รับอิทธิพลจาก วัฒนธรรมเขมร ที่มีศูนย์กลางในประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน แต่อิทธิพล เข้ามา จึงปรากฏหลักฐานในวัฒนธรรมเขมร ดังจะเห็นได้จาก โบราณวัตถุ โบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ศิวลึงค์ รูปเคารพ ทางศาสนา เป็นต้น โบราณสถาน que พบในอำเภอเมือง อำเภอตาพระยา อรัญประเทศและโคกสูง

หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

1. โบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่บรรพบุรุษในท้องถิ่นได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเป็นเวลายาวนานและสืบทอดสู่คนรุ่นหลังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญของท้องถิ่นเป็นอย่างดี ในจังหวัดสระแก้ว มีมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นโบราณวัตถุ และโบราณสถานที่สำคัญ

โบราณสถาน

- หมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นที่ไม่ได้ มีอายุเก่ากว่า 100 ปีขึ้นไป เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี เช่น สะพานขมัยมรุเชฐ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี แหล่งประวัติศาสตร์เวียงเจ้าเงาะ จังหวัดอุดรธานี

โบราณวัตถุ

- หมายถึงสิ่งหาปริมาตรพืที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์ หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสิ่งหาปริมาตรพืนั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี

หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

โบราณสถานในจังหวัดสระแก้ว

1. โบราณสถาน (แหล่งโบราณคดีเมืองไผ่)
2. โบราณสถาน (แหล่งโบราณคดีเขาฉกรรจ์)
3. โบราณสถาน (ถ้ำเขามะกา)
4. โบราณสถาน (หนองสระพระเนตร)
5. โบราณสถาน (แหล่งโบราณคดีเขาถ้ำสามพุง)
6. โบราณสถาน (ปราสาทเขาน้อยหรือปราสาทเขาน้อยสีชมพู)
7. โบราณสถาน (ปราสาทหินบ้านน้อยห้วยพระไย)
8. ปราสาทศักดิ์ก้อกกรม
9. ปราสาทเขาโล้น
10. ปราสาทตาใบ
11. ปราสาททัพเยี่ยม
12. ปราสาทพูนผลหรือปราสาทหนองตาบูน
13. ปราสาทหนองบอน
14. ปราสาทหนองผักบั้งใหญ่

หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

โบราณวัตถุที่เก็บรักษาในพิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติปราจีนบุรี

1. พระพุทธรูปนาคปรก
2. ทวารบาล
3. ธรรมจักร
4. ทับหลัง
5. ทับหลังสมโบร์ไพรกุก
6. ทับหลังศิลปะเขมรแบบไพรกเมง
7. ศิวลึงค์

หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

2. ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น

จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดในภาคตะวันออก ที่มีความรุ่งเรืองทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในสมัยโบราณ ลักษณะทางภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเหมาะแก่การเกษตรกรรม ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ อพยพมาเป็นจำนวนมาก ประชากรในจังหวัดสระแก้วจึงมีหลายกลุ่ม อยู่กระจัดกระจายในตำบลและหมู่บ้านต่างๆ กลุ่มประชากรที่มาตั้งถิ่นฐานนี้ต่างใช้ภาษาของตนในการติดต่อสื่อสารสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีจากชนรุ่นก่อนจนถึงปัจจุบัน ภาษาที่ใช้มีวิวัฒนาการตามธรรมชาติของภาษา มีการเปลี่ยนแปลงผสมกลมกลืนกับภาษาของกลุ่มชนอื่น แต่ยังคงมีความแตกต่างกันตามแบบของภาษาแต่ละภาษาและมีเอกลักษณ์ที่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาษาเฉพาะกลุ่มชนใด

การใช้ภาษาในจังหวัดสระแก้ว

ภาษาไทยกลาง

ภาษาไทยลาว

ภาษาญ้อ

ภาษาไทยเบิ่ง

ภาษาเวียดนาม

ภาษาจีน

ภาษาเขมร

ภาษาส่วย

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

3. การละเล่นพื้นบ้านและนาฏศิลป์

การละเล่นพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มชน เช่นเดียวกับวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและสังคม ทั้งในฐานะเป็นเครื่องบันเทิงใจ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงชีวิต การละเล่นพื้นบ้านทั้งของเด็กและของผู้ใหญ่จึงมีความสัมพันธ์กับสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ค่านิยม และความเชื่อของสังคมนั้น ๆ

4. ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน มีหลายประเภทเพราะมีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายจึงได้นำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมมาด้วยกลุ่มวัฒนธรรม จึงมีการนำเอาวัฒนธรรม ศิลปะและการแสดงมาด้วย

5. ตำนาน

เป็นเรื่องเล่าสืบต่อมาช้านาน มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ วิรกรรมของบรรพบุรุษ อันเป็นที่มาของวัตถุหรือสถานที่สำคัญของแต่ละท้องถิ่น เช่น ตำนานเขาทะเลลู (ถ้ำทะเลลู) เป็นต้น

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

6. ขนบธรรมเนียมนิยมและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

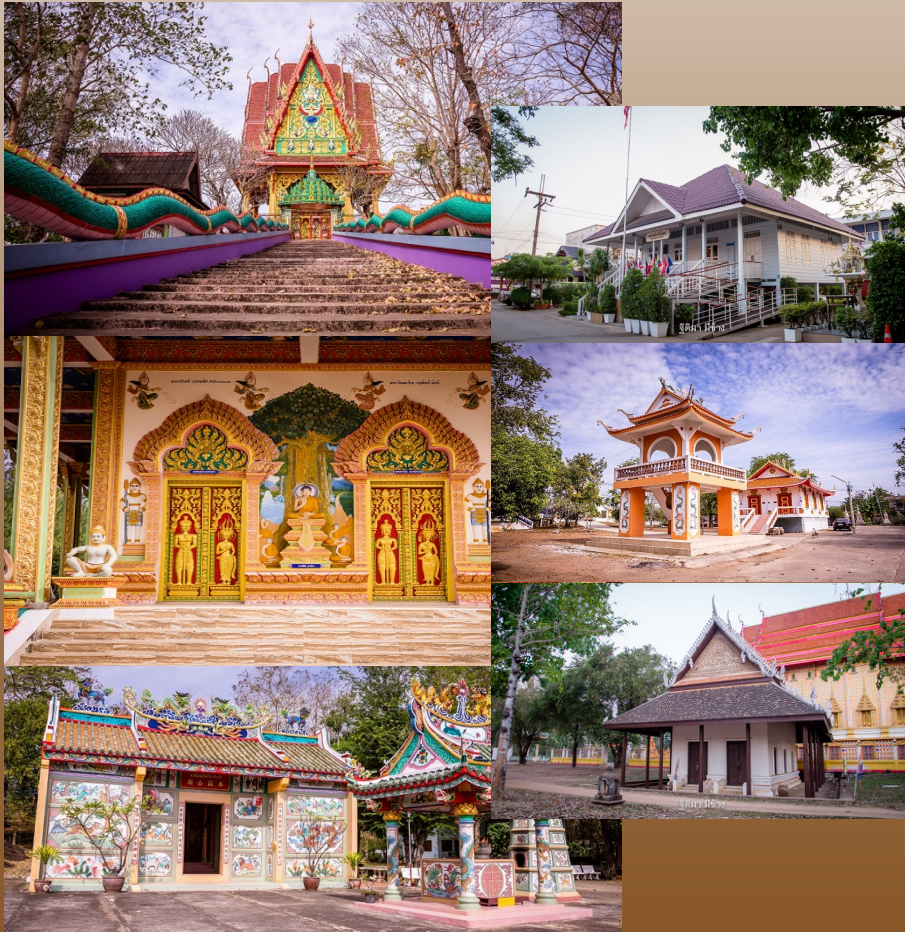
ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึงการประพฤติปฏิบัติของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยกำหนดเป็นแบบแผนสืบเนื่องกันมาจนเป็นลักษณะเฉพาะของคนกลุ่มนั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี จึงเป็นสิ่งที่คนไทยยึดถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมาจนเป็นที่ยอมรับในสังคม จังหวัดสระแก้วมีขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของสระแก้วมีความหลากหลาย และมีลักษณะผสมผสานระหว่างขนบธรรมเนียมประเพณีของภาคต่าง ๆ และกลุ่มชนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสระแก้ว โดยเฉพาะขนบธรรมเนียมประเพณีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และชาวไทยเชื้อสายจีนได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวสระแก้ว มากมาย จากการศึกษาค้นคว้าสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

ศิลปกรรมของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

1. งานประติมากรรมท้องถิ่น

- ประติมากรรมพระพุทธรูป
- ประติมากรรมบนบานประตูอุโบสถวัดอนุบรรพต
- ประติมากรรมภาพปูนปั้นประดับหอไตรและกำแพงวัดสันติธรรม
- พุทธมณฑลสระแก้วได้จัดสร้าง "พระพุทธรวมกลวิมลบูรพาโสภิต"

2. งานจิตรกรรม

- ศาลเจ้าพ่อเจ้าน้อย (อนุบรรพต) จิตรกรรมพื้นบ้านแบบจีน
- จิตรกรรมวัดสันติธรรม (วัดเขมร)

3. งานสถาปัตยกรรม

- อาคารปราจีนเวช สถานีตำรวจภูธรคลองลี้กอร์รัฐประเทศ
- วัดเจริญบุญ (วัดเวียงนาม)
- วัดชนะไชยศรี (วัดเกาะ)

หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

สรุป

จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันทรงคุณค่า เป็นสิ่งที่ทำให้ชาวสระแก้วเกิดความภาคภูมิใจในจังหวัดของตน มรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดสระแก้วมีการผสมผสานกันระหว่างชาติพันธุ์ที่อพยพย้ายถิ่นฐานมา จึงทำให้เกิดความหลากหลายของวัฒนธรรม อันได้แก่ชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ ชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์จีน ชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์เวียดนาม ชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์จีน และชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ซึ่งสะท้อนขนบธรรมเนียม วิถีชีวิต ที่มีความแตกต่างกัน แต่ด้วยความรักและความสามัคคีในชาติ จึงทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข นอกจากนี้จังหวัดสระแก้ว แล้วยังเป็นแหล่งของศิลปกรรม จิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ที่มีความสำคัญยิ่ง รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจและอนุรักษ์ไว้สืบไป

หน่วยที่ 4

มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม

และประเพณีของจังหวัดสระแก้ว

นางสาวฐิติมา มีช้าง
ครูชำนาญการ
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

แบบฝึกหัด

1. วรรณกรรมท้องถิ่น คืออะไร และในจังหวัดสระแก้วมีวรรณกรรมใดบ้าง
2. จงอธิบายถึงหลักฐานทางโบราณวัตถุยุคก่อนประวัติศาสตร์ประวัติศาสตร์ในราวพุทธศตวรรษที่ 12-18
3. ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีอะไรบ้าง จงอธิบาย
4. โบราณวัตถุใดเป็นศิลปะเขมรแบบบันทายศรี มีอายุระหว่าง พ.ศ. 1510-1550
5. โบราณวัตถุที่เก็บรักษาที่วัดหนองตม วัดหนองตม ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
ค้นพบโบราณวัตถุใดบ้าง
6. โบราณสถานที่สำคัญในจังหวัดสระแก้วได้แก่อะไรบ้าง
7. ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดสระแก้วมีอะไรบ้าง จงอธิบาย
8. จงอธิบายศิลปะบนปราสาทสติก๊กอกรรมหรือปราสาทเมืองพร้าว
9. จังหวัดสระแก้วมีภาษาท้องถิ่นใดบ้าง
10. จงยกตัวอย่าง จิตรกรรม และประติมากรรม ที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในจังหวัดสระแก้ว